

SCENARIUSZ 2

Co to znaczy być sprawiedliwym? – filozofowanie dla najmłodszych

Anna Jurek

I. OPIS

1. Opis wskazania:

Edukacja wczesnoszkolna.

2. Adresaci lekcji:

Wiek: 1-3 klasa szkoły podstawowej.

3. Cel ogólny:

Dzieci uczestniczące w zajęciach rozumieją, czym jest sprawiedliwość, potrafią wskazać przykłady sprawiedliwego i niesprawiedliwego postępowania w życiu codziennym.

4. Cele szczegółowe:

Poznawcze – wiedza

- Dzieci potrafią zdefiniować sprawiedliwość używając prostego języka.
- Potrafią podać przykłady sprawiedliwego postępowania z życia szkolnego i rodzinnego.
- Potrafią podać przykłady sprawiedliwego prawa .

Kształcąca – umiejętności

- Dzieci potrafią rozpoznać sytuację sprawiedliwą i niesprawiedliwą opowiadaniu lub w historyjce.
- Potrafią uzasadnić, dlaczego dana sytuacja jest sprawiedliwa lub nie.
- Potrafią zaproponować własne rozwiązania, jak zachować się sprawiedliwie.

Wychowawcze – postawy

- Dzieci rozumieją, że sprawiedliwość wiąże się z uczciwością i szacunkiem dla innych.
- Starają się traktować kolegów i koleżanki po równo.
- Wiedzą, że sprawiedliwie to czasem “po równo”, a czasem każdemu według potrzeb, np. dodatkowa pomoc dla kogoś, kto jej potrzebuje.

5. Metody pracy:

burza mózgów, praca z tekstem, metoda problemowa, opowiadanie/czytanie literatury dziecięcej, krąg dyskusyjny.

6. Spis pomocy dydaktycznych i materiałów:

- Lodołamacz: waga, klepsydra, monety, jabłko, gruszka, sznurek, przyprawy, książka, zdjęcie grupy ludzi, opaska na oczy, centymetr, słownik wyrazów obcych, wizerunek Temidy.
- Sprawiedliwość w praktyce: komputer, rzutnik, ekran, slajd z 4 sytuacjami przedstawionymi w video wprowadzającym do tematu, karteczki z numerami sytuacji.
- Bajka o flecie: flet.

7. Przebieg lekcji (2 x 45 min):

Ten temat można realizować na różne sposoby:

- Przed każdym z ćwiczeń można wprowadzić lodołamacz wprowadzający do tematu.
- Zaczynając od video i odwołując się do 4 scenek wprowadzających do zagadnienia.
- Wybierając jako punkt wyjścia “Bajkę o flecie” autorstwa Amartya Sen.

I. Zadanie na skojarzenia (30 min.)

- 1.1. Prowadząca prosi, żeby dzieci usiadły w kole i odliczyły do 3, a następnie usiadły w swoich grupach. Na środku koła rozkłada przedmioty: waga, klepsydra, monety, jabłko, gruszka, sznurek, przyprawy, książka, zdjęcie grupy ludzi, opaska na oczy, centymetr, słownik wyrazów obcych. Prosi, żeby z wybranych przedmiotów każda grupa wybrała 2, które kojarzą się ze sprawiedliwością. A następnie, zastanowiła się, jak uzasadnić swój wybór.
- 1.2. Każda z grup prezentuje przedmioty, które wybrała, ale jeszcze nie uzasadniając ich wyboru. Najpierw osoby z innych grup starają się odgadnąć, z jakiego klucza były wybrane. Dopiero potem grupa opowiada o swoim rozumieniu sprawiedliwości w oparciu o przedmioty, które wybrała.

II. Trochę wiedzy: Temida i sprawiedliwość (10 min.)

Osoba prowadząca pokazuje wizerunek Temidy i o nim opowiada: Postać Temidy jest jednym z najważniejszych symboli sprawiedliwości w kulturze europejskiej. To bogini sprawiedliwości, prawa i porządku w mitologii greckiej.

Zadaje pytania dodatkowe: Jak Wam się wydaje, dlaczego Temida ma zasłonięte oczy? Dlaczego trzyma wagę? Dlaczego ma w ręku miecz?

Dzieci odpowiadają na pytania, zgłaszają swoje pomysły.

Prowadząca zbiera je w jedną odpowiedź: Temida ma zasłonięte oczy, bo nie patrzy, kim jest oskarżony, czy jest bogaty czy biedny, silny czy słaby, ale ważne są dla niej jego czyny. Trzyma wagę, bo każda sprawa wymaga uczciwego rozważenia, sprawdzenia, co jest słuszne, a co nie. Miecz to symbol siły prawa i wymierzania kary, pokazuje, że sprawiedliwość działa naprawdę.

III. Podsumowanie (5 min.)

Osoba prowadząca może powiedzieć: To było zadanie wprowadzające nas do tematu, oparte na skojarzeniach, waszej wiedzy, ale także odwołaniach z mitologii i kultury. Teraz przejdziemy do sprawiedliwości w praktyce, czyli zastanowimy się, jakie czyny są sprawiedliwe, jak postępować uczciwie i jak dbać o to, aby każdy czuł się sprawiedliwie traktowany.

Temat: Sprawiedliwość w praktyce

I. Wprowadzenie (5 min)

Dzieci i osoba prowadząca siadają w kole. Osoba prowadząca może powiedzieć: Dzisiaj będziemy pracować z pytaniem, co to znaczy być sprawiedliwym? Zastanowimy się nad tym, czym jest sprawiedliwość, co to znaczy postępować sprawiedliwie, jakie zasady lub prawa można określić jako sprawiedliwe.

II. Zadanie: praca ze scenkami (30 min)

Osoba prowadząca prosi, aby dzieci odliczyły do trzech i usiadły w innych grupach niż poprzednio (jeśli wcześniej był lodołamacz). Wyświetla video wprowadzające do tematu, a następnie na rzutniku prezentuje 4 różne sytuacje i czyta je na głos.

1. Podczas przerwy Kuba zawsze wybiera pierwszy, kto będzie w jego drużynie. Wybiera tylko swoich najlepszych kolegów, a reszta nigdy nie gra. Czy to jest sprawiedliwe?
2. Zosia złamała rękę i trudno jej pisać. Nauczyciel daje jej więcej czasu na wykonanie zadań niż innym uczniom. Czy to jest sprawiedliwe?
3. W domu mieszkają 4 osoby, mama, tata, córka i syn. Ale zawsze sprzątają tylko mama i córka, choć wszyscy brudzą i bałaganią. Czy to jest sprawiedliwe?
4. Podczas gry w „Chowanego” wszyscy ustalają zasady razem i wszyscy ich przestrzegają. Nikt ich nie zmienia w trakcie gry. Czy to jest sprawiedliwe?

Każda z grup losuje jedną karteczkę z numerem sytuacji, z którą będzie pracować (wcześniej ma przygotowane karteczki z numerami 1 – 4).

2.2. Dzieci w grupach zastanawiają się, czy dana sytuacja jest sprawiedliwa lub uczciwa. A następnie każda z grup czyta swoją sytuację i przedstawia odpowiedź lub odpowiedzi. Dzieci z innych grup mogą zgłaszać uwagi, sugestie, inne punkty widzenia lub propozycje innych odpowiedzi.

III. Podsumowanie (10 min)

Ta część ma za zadanie odpowiedzieć na pytania z wprowadzenia i uwzględnić pomysły, propozycje dzieci.

Prowadząca może powiedzieć: Przyglądałyśmy i przyglądaliśmy się różnym sytuacjom z życia rówieśniczego i szkolnego. Sprawiedliwość to uczciwe, prawe postępowanie. Oznacza, że traktujemy wszystkich tak samo, nie faworyzujemy nikogo i staramy się podejmować decyzje, które są dobre dla wszystkich. Sprawiedliwy może być człowiek (np. ktoś, kto dzieli cukierki po równo między liczbę osób, które chciałyby je zjeść), zachowanie (np. ustąpienie miejsca komuś w kolejce np. kobiecie w ciąży, albo osobie, która porusza się o kulach, na wózku) albo prawo (np. zasada, że każdy w klasie może zgłosić się do odpowiedzi). Sprawiedliwość to też umiejętność dzielenia rzeczy w taki sposób, żeby każdy dostał to, czego potrzebuje, i by nikt nie czuł się pominięty. Jednak czas „po równo” nie jest sprawiedliwie, tak jak w przypadku Zosi, która potrzebowała więcej czasu na wykonanie zadania, niż inne osoby.

Sprawiedliwość jest tworzona przez osoby należące do danej społeczności: klasy, społeczności danej szkoły, mieszkańców miasta lub państwa. To od nas zależy, na jakie zasady się umawiamy i co wspólnie ustalamy tak, aby każda osoba była traktowana uczciwie.

Dodatek

Na końcu video pojawia się kilka pytań o sprawiedliwość, które możemy wykorzystać jako dodatek do zajęć lub poświęcić im dodatkowe zajęcia. Pytania mogą być wybrane w drodze losowania lub omówione po kolei:

Kto ustala co jest sprawiedliwe? Dlaczego czasem po równo nie jest sprawiedliwie?

Jak możemy w klasie lub w grupie dbać, żeby każdy był traktowany sprawiedliwie?

Czy sprawiedliwość dotyczy tylko ludzi, czy też zwierząt przyrody?

Temat: Bajka o flecie - przebieg lekcji

I. Wprowadzenie (5 min)

Dzieci i osoba prowadząca siadają w kole. Osoba prowadząca wprowadza do tematu mówiąc: Dzisiaj będziemy pracować z pytaniem, co to znaczy być sprawiedliwym?

Zastanowimy się nad tym, czym jest sprawiedliwość, co to znaczy postępować sprawiedliwie, jakie zasady lub prawa można określić jako sprawiedliwe.

II. Zadanie (30 min)

Punktem wyjścia do rozważań jest przeczytanie "Bajki o flecie" laureata nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii, indyjskiego ekonomisty i filozofa Amartya Sen. Bajka pochodzi ze znanej książki autora "Idea of justice", 2009 (Idea sprawiedliwości, tłum. Jacek Serwański, Wydawnictwo Znak, 2012).

Prowadząca prosi, żeby dzieci odliczyły do 3 i usiadły w swoich grupach. Każda z grup będzie pracowała z innym pytaniem do tej samej historii.

2.1. Przeczytanie historii

Bajka o flecie

Troje dzieci kłóciło się, do którego z nich powinien należeć flet. Anna przekonywała, że to ona powinna go mieć, gdyż z całej trójki tylko ona wiedziała, jak na nim grać. Robert, drugie z dzieci stwierdził, iż to on powinien go mieć, gdyż jest biedny i nie ma innych zabawek. Wreszcie Karla twierdziła, że powinien być jej, bo to ona go wykonała. Do kogo zatem powinien należeć flet? Polityka, 50 idei, które powinieneś znać, Ben Dupre,

2.2. Praca w grupach

Osoba prowadząca kładzie na środku klasy lub na stoliku w widocznym miejscu flet. Każda z grup otrzymuje wydrukowane pytanie i poprzez rozmowę ma za zadanie, podać 3 argumenty na rzecz jednego ze stanowisk sporu:

Gr. 1 - Dlaczego flet powinien należeć do Anny?

Gr. 2 - Dlaczego flet powinien należeć do Roberta?

Gr. 3 - Dlaczego flet powinien należeć do Karli?

2.3. Przedstawienie racji

Każda z grup, po kolei przedstawia swoje racje, argumenty.

2.4. Dyskusja

Dzieci najpierw myślą indywidualnie nad odpowiedzią na pytanie: Do kogo zatem powinien należeć flet? Jest to czas na krąg dyskusyjny, dzieci siedzą w kole, każdemu daje się np. pluszaka, i tylko osoba trzymająca pluszaka może mówić.

3. Podsumowanie, zebranie myśli (10 min)

Osoba prowadząca pyta dzieci i daje przestrzeń na rozmowę:

- Czy łatwo udzielić odpowiedzi na pytanie: Do kogo zatem powinien należeć flet?
- Czy może być więcej niż jedna odpowiedź?
- Czy ważne jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy równie ważne, a może ważniejsze, jest to, że ze sobą rozmawiamy, szukamy rozwiązania?

3.1. Komentarz od osoby prowadzącej

Wskazówki dla osoby prowadzącej zajęcia: Każde z dzieci ma rację w swoim sposobie myślenia. Ale każda racja odwołuje się do innego uzasadnienia:

użyteczności danego przedmiotu i umiejętności Anny - utylitarystyczne podejście (te pojęcia są przytoczone na potrzeby osoby prowadzącej zajęcia i rozwijające temat, nie ma potrzeby męczyć nimi dzieci ;)

- wyrównanie szans, czy potrzeb w odniesieniu do sytuacji Roberta - egalitarne podejście
- sprawiedliwość jako poszanowanie czyjejś pracy + prawo własności jako, że Karla wykonała flet - podejście liberalne.

W tej bajce Amartya Sen pokazuje, że sprawiedliwość nie jest jednowymiarowa i że różne teorie prowadzą do różnych rozwiązań. Najważniejsze jest, aby społeczeństwo prowadziło dialog i szukało konsensusu, zamiast udawać, że istnieje tylko jedna odpowiedź.

Źródła, z których korzystałam przygotowując konspekt:

Polityka, 50 idei, które powinieneś znać, Ben Dupre, Wydawnictwo PWN; Teoria polityki: Sprawiedliwość. <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/sprawiedliwosc;3978497.html>

Polecam także:

Filozofia z dziećmi 2, 100 pomysłów na dociskanie filozoficzne z dziećmi, redakcja Łukasz Krzywoń, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2021 - szczególnie część: Żyję w świecie.
John Rawls' Theory of Justice - Language and Philosophy, You Tube
What Is Justice?: Crash Course Philosophy #40 - CrashCourse, You Tube

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

Projekt "Young Democracy - Siła Mojego Głosu"
finansowany jest ze środków
Ministra Edukacji Narodowej w ramach programu Młodzi Obywatele.

Minister
Edukacji